

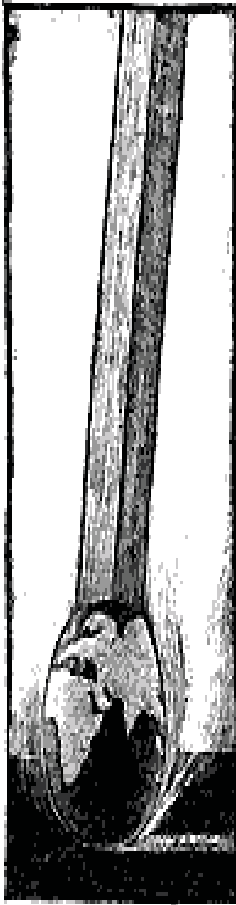
Savaşı Kim Kazandı?

Mehmet Çakar

mcakar@baskent.edu.tr

ELYAD—DAL Araştırma Laboratuvarları

Sonsuzluk kelimesi, ölümü karşılayan ve onu en iyi tanımlayan kelimelerden bir tanesidir. Bunun nedeni belki de, binlerce yıllık insanlık tarihinde din ve siyaset felsefesinin içinden gelen, ruhun ebedi dinlenmeye geçtiği, zaman kavramının olmadığı, daha çok ruhsal bir olguyu tanımlıyor olmasıdır. İnsana insanlığını hatırlatan en önemli olay da yine ölümdür. Her büyük öldürme ve ölüme tanıklık etme döneminden sonra, dünyanın, insanlığını hatırlayıp durulması ve büyük kıyımların yarattığı vahşetin en yakın kuşakların hafızalarından giderek silinmesiyle beraber, savaş tanrılarının tekrar gülümsemeye başlamasına tarih ve bizler tanıklık ediyoruz.

Bu bağlamda, savaşı, *ölüm*'le ve bununla birlikte *sonsuzluk*'la tanımlamak yanlış değildir. Savaşı sonsuzlukla tanımlarken, bunu belli bir savaşa biçimine istinaden söylüyorum. Hani o geçmişteki *gerçek askerlerin* çarpıştığı, ölümün istatistiksel bir değer değil de insanın bütün sınırlarında hissettiği bir duygu olarak tanımlandığı, çarpışmadan sağ çıkma ihtimalinin oldukça düşük olduğu ve stratejik geri çekilmelerin, hava desteklerinin, uyduların yer almadığı tarzdaki savaştan; içine rasyonelliğin girmediği savaş kavramından bahsediyorum. Birey olarak cephe askerinin, ölümü uzun dönemli bir varolma mücadelesi olarak gördüğü ve kendisinde sonsuzluk duygusu yaratan bir savaştan bahsediyorum. Yaşamak için can alması gerektiği ve hatta bazen bunu elleriyle yapmak zorunda olduğu bir durum ortaya çıkıyor. Yaşam, ölüm, zaman kavramları değişiyor. Ölümün sıradanlaştığı böyle bir durumda gerçek kahramanlar ortaya çıkıyor. Zaten edebiyat ve sinema dünyası bu temayı binlerce kez işledi: Kaybedecek hiçbir şeyi kalmayan basit insanın, ölümün sıradanlaştığı bir ortamda, efsanevi bir savaşçı kahramana dönüşme hali. *Sonluluk durumundan sonsuzluk haline geçiş*.

W. Benjamin de (1995) bu 'efsanevi savaşçı' kavramına değinmiştir. O güne dek hiçbir savaşta görülmemiş kıyımlar yapıldığı ve bir genel taarruz emriyle on binlerin on dakikada öldürüldüğü Birinci Dünya Savaşı'nın siper muharebelerinde ortaya çıkan savaşçı tipinden bahsetmiştir. Benjamin, o dönemin askerinin durumunu, "... engin yurtseverlik duygusu, sonraları, yaşanan muharebeler boyunca bambaşka bir kahramanlık türüne; muhteşem bir görünüm taşıyan ama bir o kadar da göze yıldırgan salan ürkütücü kahramanlık türüne dönüşmüştür." diye tasvir eder.

Dikkat edilirse, halk topluluklarının 'savaşçı' karakterine duyduğu saygı da bu 'sonsuzluk' hali yüzündendir. Sonluluklar üzerine kurulmuş gündelik yaşamda, materyal kazanımların olmadığı veya kazanılmışlıkların feda edildiği her durum insanlara çekici gelir. Bunu gerçekleştiren bireyler de yüceltilirler. Geçmişte liderlerin genellikle asker kökenli olmalarında bunun payı vardır. Yukarıda belirttiğim savaşçı tipi, gündelik yaşam pratiğinde yalnızdır. Ş. Mardin (2000), Osmanlı İmparatorluğu'nun temellerine bakıldığında görülebilen fetihçi gazi karakterinin, özel hayatında duygusallaşmaya izin vermeyen bir yapı kurduğundan ve kadına karşı mesafeli bir duruşu olduğundan bahseder. Savaş o dönemlerde günlük hayatın bir parçasıydı. Bir yaşam tarzıydı. Bugünkü gibi politik olarak rasyonelleştirilerek meşrulaştırılması gereken bir olgu değildi.

Rasyonel düşünce, aydınlanmayla beraber önem kazandı. Özne aşamalı olarak keşfedildi. Ötekini tanımlarken aslında kendini keşfetti. Pozitif bilimlerin üstünlüğü kabul edilmeye başlandı. Modernizm, teknolojik ve ticari gelişmelerle beraber oluşmaya başladı. Din özel alana çekildi. Sanayi Devrimiyle beraber gündelik yaşam ivme kazandı ve belirli bir zaman dilimi içinde yapılabilen işlerin sayısı arttı. Bugün insan, kendi yarattığı teknolojinin ona dayattığı hıza gündelik hayatta yetişemez hale geldi. Metropol yaşantısı, her gün yüzlerce aktivitenin yapılıp sonlandırılması üzerine kuruludur. Her an, bir şeyi tamamlamak veya daha sonra tamamlamayı planlamakla geçirilmekte. Artık dakikada yüzlerce sayfa basan faks makinaları, insandan daha hızlı işlem yapan bilgisayarlar var. Tüm dünya, bu sonluluklar yapısı üzerine oturtulmuş bir kurgu olmaya başladı.

Teknoloji aynı zamanda savaş kavramını da değiştirdi. Maliyet hesapları üzerine kurulu bir savaş endüstrisi oluştu. İnsan da para ile birlikte bu hesaplarda istatistiksel bir değer olarak yer alıyor. Gelişmiş ve 'demokratik' Batılı ülkeler için insan, en önemli değer olarak görünüyor. İnsan kaybı; çok sesli, katılımcı siyasi ve sosyal yapılarda, kamuoyunun tepkisini en çok çeken olay. Bu da, teknolojinin savaş kavramı içindeki hakimiyetini en üst seviyeye çıkaran etkenlerden birisidir. Ancak teknoloji, gündelik yaşam pratiğinde olduğu gibi, savaş durumu içinde de sonsuzluk duygusunu yok ederek sonluluklar üzerine kurulu bir yapı yarattı. Vietnam Savaşı'nda muharebe alanından tahliye işi, yardım çağrısından sonra beş dakika içinde gelen helikopterlerle yapılıyordu. Asker bir kez helikoptere bindiğinde on dakikalık mesafede bir sahra hastanesi, yirmi dakikalık mesafede ise "cola" ve sinema olduğunu bilmekteydi. Bu şekilde oluşturulan savaşçı bilincinin, yazının başında bahsettiğim efsaneleşen savaşçı yapısının tam zıttı olduğu kesindir. Birisi sonluluklar üzerine kurulmuş teknolojik yapıyı; diğeri ise sonsuzlukla, yani ölüm bilinciyle yaşayan bir yapıyı gösteriyor.

Son dönemde, 11 Eylül olaylarını yaşadığımızda, karşımıza çıkan tablo aslında bu iki savaşçı tipinin karşılaşmasıdır. Başka bir deyişle, Bin Ladin ve Amerika'nın karşılaşmasıdır. Ladin'in coğrafyası; göçebe yaşam, en düşük seviyedeki teknolojik yapı ve ölümü barındırıyor. Göçebelik, içinde barındırdığı her türlü riskle beraber, zaman ve algı bağlamında sonsuzluk kavramını iyi yansıtan bir yaşam türü. Ölüm tümüyle gündelik yaşamın içinde. Göçebe iseniz, ertesi gün çocuklarınızdan birinin ishalden veya eşinizin zatürreden ölmesi normal bir olaydır. İnsan hayatının sona ermesi, yağmur yağması kadar doğal bir durumdur. Böyle bir yaşam biçiminde, modernizmin kurguladığı rasyonel düşünce tarzı anlamsızdır. Kendi coğrafyası, kendi bütünlüğü ve bambaşka anlamı olan bir yapıdır bu.

Bu iki farklı kavramın çatışması, normal bir savaş durumuyla farklılık gösteriyor. Bir taraf, gerçekleştirebileceği en büyük saldırı projesini planlayarak sivil uçakları Dünya Ticaret Merkezi'ne çarptırıyor. Diğer taraf ise, B-52 savaş uçaklarını ve uyduları kullanıyor. Aydınlanmayla kurgulanmış modern dünya insanı için bu savaşın sonucunun ne olacağı çok açık. Amerika kazandı ya da kazanıyor.

Asıl olan ise savaşın tam da 11 Eylül günü bitmiş olduğudur. Bin Ladin, sonsuzluk (ölüm) kavramı içinde yaşayan bir coğrafyanın düzenleyebileceği en büyük saldırıyı gerçekleştirmiştir. O, o anda kazanmıştır. Bin Ladin'in veya onun coğrafyasının insanı için daha sonra olacaklar, hiçbir anlam ifade etmiyor. Savaş zaten bitti. Modern düşünceyle öteki arasında geçti.

Fakat Amerika'nın Afganistan Savaşı devam etti. Şimdi, modern savaş yapısının son aşaması olan Afganistan'ın yeniden yapılandırılması süreci işliyor. Bu süreç, Batı normlu bir sistemin uyarlanması işlemidir. Modern devlet yönetimi kalıplarına uygun kamu yönetimi organizasyon yapısı oturtuluyor. Amaç ise; modern dünya ile Afganistan'ı eklemlenmek, kalkınmacı-modernist kuramlar aracılığıyla sonluluklar dünyasına yeni bir ulus kazandırmak.

Peki savaş gerçekten kim kazandı?

Kaynakça:

Benjamin, W. (1995). *Eстетize Edilmiş Yaşam Sanat'tan Savaş ve Siyasete Alman Faşizminin Kuramları*. İstanbul: DER Yayınları.

Mardin, Ş. (2000). *Türk Modernleşmesi Makaleler 4 (8. Baskı)*. İstanbul: İletişim Yayınları.